

GIZIK DURAN AGITLARI

Hayrettin IVGIN (*)

Tarihten bu yana, devlet sekli ne olursa olsun; en ilkelinden en gelismisine varana kadar her toplumda, haksizliga ugradigina inandigindan, öç alma duygusundan veya mensup olduğu düzene ayak uyduramadigindan isyankâr olan, düzene bas kaldiran asi ruhlu sakiler her zaman olmustur.

Bazi yörelerin cografi yapisi, geçit vermeyen daglari, erisilemeyen zirveleri, yolu ve izi olmayan tepeleri, sik ormanliklari, bataklıkları; sakilerin evi- yurdu ve siginagi olmustur. Isyankâr olanlar kendilerini tabiatin kucagina ativerirler ve can güvenliklerini saglarlar.

Nerede sarp kayalar ve yukarida tanimini yaptigim tabiat yapisi var ise o bölgelerde eskiyalar çok olmustur.

Osmanli Imparatorlugunun özellikle son yıllarında; eskiyalar, düzene bas kaldiranlar, hakli olduguna inanip hakkini alamayanlar; bu daglarda yol kesmisler, hirsizlik yapmislar ve can almislardir.

Bildirimizde konu edecegimiz Gizik Duran, Kozan Daglarında yasamis azili sakilerden birisidir. Daga çikis sebebini kesinlikle bilemedigimiz Gizik Duran'in kısa hayat hikâyesi şöyledir:

1897 yılında (Hicri 1313) Saimbeyli (Hacin)'nin Cumhurlu (Kötün) köyünde dogdu. Okuryazarligi yoktu. Çok iyi atici ve kosucuydu. Attigini

vuran bir yeteneği vardı. Eger birilerinden kaçiyorsa kesinlik kurtulabiliyordu. Yasitlari Birinci Dünya Savasi'nda askere gittile Kendisi askerden kaçti. Dağlara çıktı. Önüne kim geliyorsa yakaladıkları soydu. Bunlar askerden dönen kisiler bile olsa soydu. Bazılarını öldürdü. N kadar adam öldürdüğünü su anda bilmek mümkün degildir.

Mondros Mütarekesi yapilınca dagdan indi ve köyüne yerleştı. Anca soyup öldürdükleri kendisinden sikayetçi oldu. Muhakeme edilmek üzer jandarma tarafından yakalandı. Mahkeme tarafından tutuklanarak Koza Cezaevine gönderildi.

Bu arada Güneyin ve Çukurova yöresinin Fransızlar tarafından işgal başladı. Gizik Duran diğer mahkumlara da öncülük ederek Cezaevinden kaçtı. Tekrar dağlara çıktı. Dağlarda gizlenecek her noktayı ve mekânı çö iyi bilen Gizik Duran, dağlardan işgal güçlerinin yaptığı çağrılara d uymayarak gizli hayatına devam etti. Zaten "Gizzik" lâkabi kendisine çok iy gizlendiği için verildi. Giyabında pek çok kovusturmaya uğradı. Bu sebepl işgal altında olmayan Develi'ye geçmek istedi.

Bu arada işgalcilerin Saimbeyli'ye'para götürdüklerini öğrendi. Tarih 22 Kasım 1919'dur. Feke'nin Bozat Gedigi denilen yerde Göksu Karakoluna 2 km mesafede posta arabasını durdurdu. Baslarındaki Misak adli tegmeni ve postada bulunan 6 kişiyi öldürdü. Tasidıkları paralan aldı ve Develi'nin Pungu (Kiliçkaya) köyüne gitti. Paralan arkadaşları ile birlikte paylastı. Bir kis boyu da bu soydukları ile geçindi.

Bozat Geçidi Olayı, işgalcilere atılan ilk kursun olması açısından önemli bir olaydır.

Atatürk, Kurtulus Savasi'ni baslattiktan sonra Kozanoğlu Dogan Beyi (Topçu Binbasi Dogan Bey) Kilikya Bölgesi Komutanlığına, ona yardımcı olarak da Aydmoglu Tufan Beyi (Piyade Yüzbasi Osman Bey) atadı. Bunlar Komuta Merkezlerini Develi yaparak buraya geldiler. Kısa sürede Anadolu yöresinde işgalcilere karşı bazı kipirtılar ve bazı ufak direnisler başladı.

Gizik Duran, es ve çocuklarını Develi'nin Pungu köyüne götürmek için Civikli köyünden Halil İbrahim'e teslim etti. Gizik Duran yanına Arap Ali, Fekeli Kara Musa Hasan, Himmetli köyünden Yavuz Ali, Elpen köyünden Hırlak Ahmet adli kişileri alarak Bozat Gedigi Olayını gerçekleştirdi.

Gerçi bu olay; Gizik Duran'ın millî güçlere suurlu olarak yardım amacıyla gerçekleştirdiği bir operasyon değildir. Ama çevrede işgalcilere karşı yapılmış bir direnişin başlangıcı olmuştur. Millî duygular taşıyan Türk halkı tarafından takdirle ve sevinçle karşılanmıştır.

Gizik Duran'ın kaçarken vurduğu bir posta görevlisi, sürüne sürüne Göksu Karakoluna gelmiş oradaki karakol görevlilerine "Bozat, Bozat" diyebilmiş ve ölmüştür. Olay kısa sürede duyulmuştur.

Kozan İşgal Mutasarrıfı Taillardat; Yüzbaşı Kürt Mirza adlı bir haini geniş yetkiler vererek olayın kovuşturması için görevlendirdi.

Bozat köylülerinin evini yakan, suçsuz köylüleri tutuklayarak Bozat'a getiren Kürt Mirza, 24 Bozatliliyi iki gün içerisinde yargıladı. Muhtar Hamza ile kardeşi Musa ölüm cezasına çarptırıldı. Tabanca ile yaylım atesine tutularak bu iki suçsuz insan öldürüldü.

Bu olaydan hemen sonra Develi'nin Pungu (Kiliçkaya) köyüne giden Gizik Duran'la onun emrindeki 13 kişi, Kilikya Komutanı Kozanoğlu Doğan Bey tarafından Kuvayi Milliye'ye katılmaları sağlandı.

Bu katılma, işgal sahaları içerisinde bulunan Türk görevlilerinin yavaş yavaş Kuvayi Milliye ile teması geçmelerine de sebep olmuştur. Bazıları işgalcilerin emirlerinden kopmaya başlamışlardır.

İstanbul Hükümeti'nin baskısı ile Gizik Duran ve arkadaşlarının Fransızlara teslimi için Develi Kaymakamlığı'na baskılar yapılıyordu. Hatta Kozan İşgal Mutasarrıfı Taillardat; Mondros Mütarekesine dayanarak Develi'nin işgal bile edileceğini Develi Kaymakamı Atif Bey'e duyuruyordu.

Buna rağmen Gizik Duran ve arkadaşları Fransızlara teslim edilmedi. Gizik Duran ve emrindeki adamlarına işgal yöresinden katılmaları oluyordu. Gizik Duran ve çetesi, işgalcilerle işbirliği yapan Ermenileri öldürüyordu. O kadar ki bu baskıların kimileri Kuvayi Milliye'nin emirlerine ve plânlarına da ters düşüyordu. Buna rağmen bu tür çalışmaların millî kuvvetlere pek çok faydası oldu. Destansı mücadelelerde bulunan Gizik Duran'ın çete hareketi, Fransızların Kozan'ı terk etmelerine kadar sürdü.

Komutan Doğan Beyin vurucu gücü oldular ve öncü kollarında görev aldılar. 9 ve 10 Mart 1920 gecesi Doğanbeyli (Rumlu) köyü baskınında Ermeni direnişçilerini öldürdü ve bir kısmını Hacı'nın kovaladı. Hacı (Saimbeyli) kusatmasında çok başarılı hizmetler yaptı. Sar köyünün 3

Temmuz 1920 günü kurtarilmasında degerli katkilari oldu. Kuvayi Milliye tarafından Pagnik yöresi Jandarma Komutanligina atandi.

Kurtulus Savasi bitince kendi köyünde Cumhurlu'da çiftçilige basladi. Ancak kendi köylüleri ile eski husumetler yüzünden takisti.

1926 yilinda tekrar daglara çikti. Daglarda yine eskiyalik yapmaya basladi. Söylentiye göre 26 kisi öldürdü. Kendisi için Ankara'dan "vur emri" çikti. Çünkü zaman zaman daglardan inip evleri basmakta, haraç almakta ve yol kesmekteydi.

Gizik Duran'in çetesinden "Yirtlaz Ismail"; Elpen (Gökmenler) köyünden olan ve askerde bulunan Kel Kadi Osman (Osman Yazar)'m karisini kaçirir. Kimileri bu hanimin Gizik Duran için kaçirildigini söylemektedirler.

Kaçirilan hanimin kocasi Kel Kadi Osman, Mersin'de askeredir. Dilekçe ile birliginin komutanina basvurur. Dilekçesinde "Vur emri uygulanmamaktadır. Ben görevlendirilirse vururum" ifadelerini kullaniyor. Dilekçesi önce Adana'ya daha sonra İçisleri Bakanligina gönderiliyor.

İçisleri Bakanligi bu izni veriyor. Yanina biri Aydin'in Çine ilçesinden, diğeri de Maras'tan olmak üzere iki kisi alan Kel Kadi Osman, Gizik Duran'i takibe çikiyor. Onu kendi köyü olan Cumhurlu'da evinini önünde açtiği bir kursunla öldürüyor. Ölümü 29 Haziran 1929 persembe günü öğleden sonrasidir.

Ölümü üzerine epeyce agit yakilmistir. Asagidaki agiti Ihsan Simsek 1944 yilinda Bekçi Mehmet'ten derlemisti^i).

GIZIK DURAN AGITI (I)

Karisi:

Duran gelir yele yele
Yirtlaz da yaninda bile
Kadi da Mersin'den gelir
Duran'imi sora sora

Degirmenin sakirdagi
Döner fırlani fırlani
Eger esim sag gelirse
Çifte keserim kurbanı

Redif binbasi biner
Buyurur odana iner
Portlatirsam kör oluyum
Bes yerde kandili yanar

Al at nenni dor' at nenni
Dösünün arasi enni Bana
kursun geçmez derdin Niçin
geldin ala ganli

Bacisi:

Bir gonak dutturdum yüce
Odasında çifte peçe Duran
Agami vurdular Feke'den
geldigi gece

Oglu:

Çalida mi kaldı aban
Girildi mi senin oban
Alti gardas büyüyoruz
Hayifini alirik babam

Simdi yazacağım agıt, Mehmet Bayrak tarafından Sanz-Yalak'tan Ahmet Kivci ve Ziyatoglu Tatlı Mustafa Dogan'dan derlenmiştir⁽²⁾.

GIZIK DURAN AGITI (II)

Ünlü Duran Agam ünlü
Dösünün arasi enli Bana kursun
geçmez derdin Niye geldin ala
ganli

Gene oldum deli gibi
Derelerin seli gibi
Sahan esin harbediyor
Hazreti Ali gibi

Arkadasim çok diyordun
Haniya gelen olmadı Bas
güvencim Yırtlaz derdin
Ondan da imdat olmadı

Tarlalarda olur bostan Bu söz
olur ele destan Öldüğümü
aramiyom Beni vuran Kel Kadi
Osman

Sabah bunu duyar oba
Eskiyalar giyer aba Altı
kardas büyüyoruz Hayfını
alirik baba

Asagıda verecegimiz Gizik Duran Türküsü ise, yine Mehmet Bayrak tarafından Adana yöresinde Alevi kesiminden derlenmiştir^(^).

GIZIK DURAN TÜRKÜSÜ

Kapimizin önü bostan Biz âleme
olduk destan Ben ölümümü
kayırmam Beni vuran Kel Kadi
Osman

Yagmurlarin yeli gibi
Derelerin seli gibi Duran
Beyim harbediyor Hazreti
Ali gibi

Asagıdaki agıt ise Mustafa Onar tarafından 14 Agustos 1992 tarihinde Mahmutlu köyünden Ates Ali lâkaplı Ali Ilhan'dan derlenmiştir. Derlenen bu agıt Halil Atılğan tarafından bize verildi⁽⁴⁾.

GIZIK DURAN AGITI (III)

Elpenninin daglarına Duman
indi bağlarına Bir yaglica
gürsün deymis Cumhurlu'nun
beglerine

Elpenninin gedikleri
 Essah oldu dedikleri
 Söyle dönüp baktım idi
 Duran'ımın vurdukları

Eli gibi eli gibi Derelerin
 seli gibi Duran ağan
 harbediyor Ali Hazretleri
 gibi

Gadaya mi kaldı aban
 Girildi mi senin oban Altı
 gardas büyüyorduk Hayfını
 alirik babam

Evimizin önü bostan Biz de
 oluruk ele destan Öldüğüme
 gam yemiyom Beni vuran Kel
 Kadi Osman

Simdi yazacağım agiti, Halil Atılğan'ın "Çukurova Türküleri I" adlı kitabından aldım⁽⁵⁾. Bu agiti mahalli sanatçı Mehmet Bekâr, 24 Haziran 1998'de Halil Atılğan'a bir mektupla yollamıştır. Mehmet Bekâr bu agiti, 1995 yılının aralık ayında Âsik İbrahim Aslantas'tan derlemistir⁽⁶⁾. Halil Atılğan kitabında bu agiti notalarıyla birlikte yayımlamıştır.

GIZIK DURAN AGITI (IV)

Ördeği goyuverdim göle
 Tüyünü yoldurdum ele Gad'
 Osman Mersin'den gelmiş
 Duran seni sora sora

Kekile bakın kekile Kekil
 yüzüne döküle Seni vuran Kel
 Gad' Osman Evi basına yıkıla

Arkasini vermiş dağa Al
 ganları akmiş döse Senin
 öldüğünü duymuş
 Ankara'da Kemal Pasa

Feke'nin dağları yüce Ünü
gitmiş uçtan uca Halep
öldüğünü duymus Dügün
eder gündüz gece

Arkadasim çok diyordun
Hani ya biri gelmedi Bas
güvencin Yirtlaz idi Ondan
da imdat olmadı

Degirmenin çifte gözü
Sirin aslanimin gizi Baban
ala ganli yatar Uyansana
görpe güzü

Yöresi
Kaynak Kisi

Adana-Feke : Âsik
Ibrahim Aslantas

Derleyen: Mehmet Bekâr
Derleme Tarihi: Aralık 1995
Notalayan: Mehmet Bekâr

GIZLIK DURAN AGIDI

♩ = 90

1 Ör de ği goy ver dim gö le

2 Tü yü nü yol dur dum e le Saz

4 Ga d'os man Mer sin den gel miş

5 Du ran se ni so ra so ra

Atılgan

Yazacagim son agit Ahmet Z. Özdemir'in "Öyküleriyle Agitlar" adli kitabindan aldım⁽⁷⁾. Ahmet Z. Özdemir 16 dörtlük olan bu agiti Tomarza'nin Han köyünden 1930 dogumlu Gazi Doru'dan derlemistir. Ahmet Özdemir agiti, Gizik Duran'in "Karisinin, Bacisinin ve Oglunun agzindan söylendigi"ni belirtmektedir.

GIZIK DURAN AGITI (V)

Yasa kar'aslanim yasa
Yazilanlar gelir basa
Öldüğünü yeni duymus
Ankara'da Kemal Pasa

Degirmenin çifte gözü
Dizlerime indi sizi
Öldürmüşler Duran Beyi
Yetim kaldı kuzulari

Feke'nin de dagi yüce
Düşmanların gezer gece
Halep öldüğünü duymus
Düğün etmiş on bes gece

Karadeniz dalgalandı Gene
gönlüm ivgalandı Duran
Beyin koltuğunda Nice yigit
kölgelendi

Ben d'ağliyom deli gibi
Derelerin seli gibi Duran
Agam harbediyor Hazreti Ali
gibi

Karsidan düşman geliyor
Aslan Duran Agam aslan
Öldüğüne yanmiyom Seni
vuran Kel Kad' Osman

Kayada mi kaldı haban
Kirildi mi senin oban Altı
kardes büyüyoruk Hayfini
alirik babam

Eller ne derse desin
Kurban olurum Duran'a
Mahserde seni dilerim
Çürüme ha ben varana

Oy Duran'im oy Duran'im
Ayrılık zor toy Duran'im
Dolan de gel kapimiza De
ki ölmedim, yalanım

Urum yolunu azında
Kötünlü Duran mi duran
Allah uzun ömür versin
Gavuru söhretli kilan

Kabul oldu mu dilekler Su
verdi m'ola melekler
Kursun deymis Duran'ima
Çirpindikça kan'ulaklar

Yanarım Allah yanarım Su
benim cahil gönlüme Dezz'
evin atasa yansin Kayil
degilim oglana

Üç gün de kayada yattım
Evimi basarlar deyi Varip
teslim olucuyum
Korkuyom asarlar deyi

Çifte degirmenin özü
Dizlerime indi sizi
Gavurumus gavur düşman
Yetim kaldı körpe kuzu

Geldi Kötün'ün usagi Ne
kivrak bağlar kusagi
Öldürmüşler Duran'imi
Bosuna atman fiseği

Ünlü Duran Agam ünlü
Dösünün arası enli Bana
kursun geçmez derdin Niye
geldin ala kanli

Asagida yazdigimiz agiti ise, Erkan Kamil'in bir yazisindan aldik ⁽⁸⁾.
Erkan Kamil bu agiti derledigi ve aldigi kaynagi yazisinda göstermemistir.

GIZIK DURAN AGITI (VI)

Elpetenin dagi yüce
Düsmanlarin gezer gece
Kelep öldüğün duyunca
Düğün kurmus onbes gece

Kefiyesi büküm büküm
Kayalarda kaldı takin
Çifte degirmen döner
Çocuklari kaldı yetim

Arabaya bindirmisler
Aci suya indirmisler
Duran Agam öldüğünü
Ankara'ya bildirmisler

Siper yerin dar miyidi
Ölüm sana zor muyudu
Çok eskiyalar türedi
Senin gibi var miyidi

Yürüyün köyün usagi
Siki bağlayın kusagi
Çete basını vurmular
Bosa sikmayın fiseği

Kekligimin dösü ala
Duran gezer yele yele
Ben esimi bilmez miyim
Belemisler kızıl kana

Simdi yazacagimiz agit ise Yasar Elden tarafından derlenmistir. Yasar Elden "Kendisini çok seven karisi tarafından yakılan agitin ellibes beyit olduğu söylenir" diyerek 11 dörtlük yayımlanmıştır⁽⁹⁾.

GIZIK DURAN AGITI (VII)

Obruk basi kar miydi
Siper yerin dar miydi
Çok eskiyalar ünlendi
Senin gibi var miydi

Benim gönlüm deli gibi
Derelerin seli gibi Duran
beyim harp ediyor Hazreti
Ali gibi

Taslarin basinda gezer
Çizme giyer ayagina Kaçak
olan evde durmaz Çik
daglarin koyagina

Duran gelir yele yele
Arkasında Yirtlaz ile Simdi
Selvi gelin gelir⁽¹⁰⁾ Gözyasini
sile sile

Su caminin günden yüzü
Bitti mi ola top nergisi Duran
diye çok ağlamis Gelin
insanatli kizi

Çifte degirmenin özü
Dizlerime indi sizi Duran
Beyi öldürmüşler Yetim kaldi
körpe kuzu

Ne de süslü fisek düzer
Ermeni ordusunu bozar On
sene olmus öleli Kelle
koltugundu gezer

Arkadasim çok diyordun Hani
ya gelen olmadı Bas güvencin
Yirtlaz idi Ondan da imdat
olmadı

Su Elpenlinin usagi
Kasiktan baglar kusagi
Duran Beyi öldürmüşler
Bosuna atman fisegi

Yasa Duran Beyim yasa
Yazilanlar gelir basa
Öldüğünü yeni duymus
Ankara'da Kemal Pasa

Kalede mi kaldı aban
Kirildi mi senin oban
Alti kardas büyü'yoruz⁽¹⁾
Hayfini aliriz babam

Son yasacagimiz agiti Dursun Berkok'un bir yazisindan aldik ⁽¹⁾ \ Bu agit da digerlerinden pek farkli degildir.

GIZIK DURAN AGITI (VIII)

Yasa Duran beyim yasa
Yazilanlar gelir basa
Bogun öldüğünü duymus
Angara'da Kemal Pasa

Bre Duran bre Duran
Siper yerin dar miyidi
Çok esgiyalar ünlendi
Senin gibi var miyidi

Pek de süslü fisek düzer
Ermeninin ordusun bozar On
sene olmus öleli Kelle
goltugunda gezer

Gonak tutturur üçe
Odasında camli peçe
Duran Beyi öldürmüşler
Feke'den geldiği gece

Arkadasim çok diyordun Hani
ya biri gelmedi Bas güvencim
Yirtlaz derdin Ondan da bir
imdat olmadı

Daglarda kaldı habam
Yok muydu senin oban
Alti gardas büyüyoruk
Alirik hayfim babam

Elpen daginin usagi Givrak
baglayin kusağı Duran Beyi
öldürmüşler Bosa sıkman
fiseği

Gizik Duran'm bir çete kurdugunu, bu çete elemanlarının zaman zaman azaldığını ve arttığını söylemek mümkündür. Kuvayi Milliye'ye istirak etmede önce çete elemanlarının sayısı az iken, Kuvayi Milliye sırasında çetede ki eleman sayısı hayli artmıştır. 1926'dan sonraki sakilik döneminde de az da olsa yanında kendisine tabi çete elemanları bulunmaktaydı.

Gizik Duran'm yanında çeteye mensup kişilerden tespit edebildiklerimiz şunlardır: 1. Civikli Köyünden Halil İbrahim 2. Arap Ali 3. Feke'den Kara Musa Hasan (Erdogdu) 4. Saimbeyli Himmetli köyünden Yavuz Ali 5. Elpen (Gökmenler) köyünden Hırlak Ahmet 6. Karamüdür Zeki 7. Düleli köyünden Halil Çavuş 8. Dede Mehmet 9. Kürt Sulu 10. Yirtlaz İsmail 11. Çataloluklu köyünden Cadalos İsmail.

Bu bildiriği hazırlarken Sayın Mustafa ONAR'ın "Saimbeyli" adlı kitabından çok yararlandım⁽¹¹⁾. Sayın Onar, belgelere dayalı olarak hazırladığı kitabında Gizik Duran'a oldukça geniş bir yer vermektedir.

Ahmet Gürlek'in "Memleketim Develi" adlı kitabında Gizik Duran'm bir resmi bulunuyor. Bu kitapta ağıt yer almamakla birlikte Gizik Duran'm milli mücadeledeki hizmetleri anlatılıyor⁽¹⁴⁾.

Kaynaklarda Gizik Duran'la ilgili bazı saptırmalar ve farklılıklar bulunmaktadır. İhsan Simsek, yazısının bir yerinde "Duran bu arada düşmanlarından birisinin evini basıp güzel gelinlerini de daga kaldırmıştır. Hasminin namusuyla oç almak istemistir." diyerek Gizik Duran'm gelini *bizzat* kaçırdığı ifade edilmektedir⁽¹⁵⁾. Ahmet Özdemir kitabında "Gizik Duran, Kel Kadi Osman'ın karısına göz koymustu" ifadesini

kullanmaktadır⁽¹⁶⁾. Mehmet Bekâr, Halil Atilgan'a yazdığı mektupta "Eteğine düşkün olduğu için kursundan gitmiştir⁽¹⁷⁾" demektedir. Mustafa Onar ise Kel Kadi Osman'ın karısını Gizik Duran'ın çetesinden eskiya Yırtlaz İsmail'in kaçırdığını söylemektedir⁽¹⁸⁾. Mehmet Bayrak ise Gizik Duran'ın öldürülmesiyle ilgili bu konulara hiç değinmemektedir. Hatta, her nedense Kel Kadi Osman'ı "Çukurova yöresinde kallesliği ve öteki olumsuzluklarıyla halkın nefretini kazanmış bir kişi olarak bilinir" diyerek kötülemektedir⁽¹⁹⁾.

Kel Kadi Osman, Gizik Duran'ı izin alarak mı vurdu? Bu konuda Mustafa Onar, "Vurmakla görevlendirilen Jandarma Onbasi Osman Yazar komutasındaki bir ekipçe 17 Haziran 1929 günü vurularak öldürüldü" demektedir⁽²⁰⁾. Ahmet Z. Özdemir ise "Kel Kadi Osman askere gidiyor. Mersin'de askerlik yaparken silahıyla birlikte kaçıyor ve bu silahla da Gizik Duran'ı vuruyor" diyerek herhangi bir "vur emri" izninden söz etmiyor⁽²¹⁾. Halil Atilgan, "17 Haziran 1929 yılında jandarmalar tarafından dağda vurularak öldürüldü" ifadesini kullanmaktadır⁽²²⁾. İhsan Simsek ise "Gelinleri kaçırılan taraf da tepeden tirnağa dek silahlanıp 5 ga çıkmış arve—Gizik Duran'ı aramaya başlamışlar... Duran, Feke dağlarından Kozan'a geldiği gece pusuya düşürülüp öldürülür" diyerek öldürenlerin köylüler olduğunu söylemektedir⁽²³⁾.

Dursun Berkok yazısında "Gizik Duran'ın kadına karşı zaafi olduğu ve bu yüzden bir kadının yakını tarafından, bir çingene kiralık katile evden çıkıp kir atına binmek üzere iken vurulduğu kayıtları vardır. Hatta cesedine üç gün boyunca (korkudan olsa gerek) kimsenin yaklaşmadığı söylenir" demektedir⁽²⁴⁾. Yani Gizik Duran'ı öldürenin kim olduğunu söyleyememektedir.

Yasar Elden ise Gizik Duran'ın ikinci karısı Selvi'nin karesi tarafından vurulduğunu yazmaktadır. "Affedildikten sonra Devlete muti ve örnek bir aile reisi olarak hayat sürmüş, fakat sonraları, aralarındaki anlaşmazlıklar sebebiyle kayın-biraderi tarafından öldürülmüştür" diyerek farklı bir olay sergilemektedir. Hatta Yasar Elden yazısının bir yerinde Gizik Duran'ı övmektedir. Onun için "Umumiyetle Torosların eteklerinde ve kısmen, de Zamanti İrmağı etrafında yaşamıştır. Hayatı boyunca mücadeleden yılmamış gözü pek bir yigittir" ifadesini kullanmaktadır⁽²⁵⁾.

Erkan Kamil ise yazısında Gizik Duran'ın milli mücadele kazanılmadan önce Ermeniler tarafından vurulmuş olduğunu söylemektedir. "Gizik Duran, çetesıyla birlikte gözü dönmüş Ermenileri bozguna uğrattı. Evini yaktılar, anasını, karısını kestiler Gizik Duran'ın. Komadı öcünü

Duran, Ermenilerin, korkulu rüyasi haline geldi. Sonra, Duran yurttan düsmanin atilmasini, kurtulusu göremeden vuruldu. Ardından her kahraman gibi agitlar söylendi" ifadelerini kullanmaktadır ⁽²⁶⁾. Bu anlatılanlara katılmak mümkün degildir.

Gizik Duran'm ölüm tarihini Halil Atilgan ve Mustafa Onar kitaplarında 17 Haziran 1929 olarak göstermektedirler^{(27),(28)}. Ancak, Mustafa Onar, Halil Atilgan'a gönderdiği mektup ve mektuba ekli metinde "Öldürülüsü 29 Haziran 1929 Persembe günü öğleden sonrası" diyerek kesin ölüm tarihini vermektedir²⁹.

Yakin geçmisimizde cereyan eden bu gerçek olaylar, sonuçta bir kaç agit ve türkü ortaya çıkarmıştır. Gizik Duran halk arasında efsâne olmuş bir eskiyadır. Hatta onun için "kursun islemez" gibi bir inanış bile ortaya çıkmıştır. Kurtulus Savası'nda yaptığı hizmetler gerçekten büyüktür. Ama onun saki ruhunu ve bu ruh hali içinde yaptığı kanunsuzlukları, eskiyalığı affetmek mümkün degildir. 1926'dan sonra adam öldürüp daga çıkmasaydı, sonuçta 26 kişiyi katletmeseydi, yol kesip sakilik yapmasaydı, kadın ve kızları daga kaldırmısaydı geçmisteki hataları unutulur ve şimdi O, tarihimizde bir kahraman olarak yerini alirdi.

Agitlar incelenmeye deger. Her agitta olduğu gibi Gizik Duran Agitlarında da; öleni yüceltme, oç alma duygusu ve öldürenin kötülüğü işlenmiştir. Dogal olarak bu agitlar Gizik Duran'm bize masum olduğunu ispatlamaz.

Biz bu agitları edebiyatımızın ve müzigimizin bir örneği olarak degerlendiriyoruz.

KAYNAKLAR

- (1) Ihsan Simsek, "**Agitlar: Gizzik Duran Agidi**", Türk Folklor Arastirmalari Dergisi, Nisan 1965, Sayi: 189, Yil: 16, Cilt: 9, s.3704-3705.
- (2) Mehmet Bayrak, **Eskiya ve Eskiya Türküleri (Inceleme-Antoloji)**, I. Baski, Yorum Yayıncılık-Matbaacılık, Ankara 1985, s. 188-189.
- (3) Mehmet Bayrak, Age, s. 189.
- (4) Mustafa Onar'in 24 Haziran 1998 tarihli Halil Atilgan'a yazdigi mektubu ve mektuba ekli agit metni.
- (5) Halil Atilgan, **Çukurova Türküleri I**, Adana Valiligi Yayini, Ankara 1998, s.250
- (6) Mehmet Bekâr'in 24 Haziran 1998 tarihli Halil Atilgan'a yazdigi mektubu ve mektuba ekli agit metni ile agit notasi.
- (7) Ahmet Z. Özdemir, **Öyküleriyle Agitlar**, Kültür Bakanligi Halk Kültürlerini Arastirma ve Gelistirme Genel Müdürlüğü Yayinlari: 213 Halk Edebiyati Dizisi:45, Milli Kütüphane Basimevi, Ankara 1994, s. 152-154
- (8) Erkan Kamil, "**Seferberlik Agit ve Destanlari**", Erciyes Dergisi, Yil: 4, Sayi: 37, 29 Mayıs 1981, s. 6-11
- (9) Yasar Elden, "**Gizik Duran Agiti**", Erciyes Dergisi, Yil: 4, Sayi: 42, 22 Agustos 1981, s. 19-21.
- (10) Selvi, Gizik Duran'in ikinci karisinin adidir.
- (11) Gizik Duran'in iki evlilik olmustur. İlk karisindan dört, ikinci karisindan iki olmak üzere alti oglu bulunmaktadır.
- (12) Dursun Berkok, "**Gizik Duran Tartismasi ve Agiti**", Erciyes Dergisi, Yil: 4, Sayi: 45, 22 Kasim 1981, s. 9 ve 12.
- (13) Mustafa Onar, **Kurulusundan Kurtulusuna Baglantilari ile Saimbeyli**, Arif Ofset Basimevi, Ekin Yayıncılık, Ankara 1989.
- (14) Ahmet Gürlek, **Memleketim Develi**, Yeni Desen Matbaasi, Ankara 1975,s.51-57
- (15)Ihsan Simsek, Agy. s. 3704

- (16) Ahmet Z. Özdemir, Age, s. 152
(17) Bakiniz 6 nolu dip not.
(18) Bakiniz 4 nolu dip not.
(19) Mehmet Bayrak, Age, s. 190
(20) Mustafa Onar, Age, s. 124
(21) Ahmet Z. Özdemir, Age, s. 152
(22) Halil Atilgan, Age, s.250
(23) Ihsan Simsek, Agy, s. 3704
(24) Dursun Berkok, Agy, s. 9
(25) Yasar Elden, Agy, s. 19
(26) Erkan Kamil, Agy, s. 10
(27) Halil Atilgan, Age, s. 250
(28) Mustafa Onar, Age, s. 124
(29) Bakiniz 4 nolu dip not.

SÖZCÜKLER

Aba (Haba)	Sirta giyilen, sirta alınan, yağmur ve soguk geçirmez keçe giysi
Büyüyoruk	Büyüyoruz
Bögün	Bugün
Cumhurlu	Gizik Duran'ın köyü (Saimbeyli'ye bagli)
Deyi	Diye
Dezz'evin	Teyze evin

Dutturdum	407: Yaptirdim
Elpen	: Kel Kadi Osman'in köyü (Saimbeyli'ye bagli olup yeni adi Gökmenlerdir).
Enni	:Enli
Essah	: Sahi, gerçek
Canli	: Kanli
Gonak	: Konak, ev
Gonak dutdurur	: Konak yaptinr
Görpe	: Körpe, taze, genç
Haba	: Bakiniz:aba
Hayif	:Öç
Ivgalamak	: Kederlenerek cosmak
Kadi	: Gizik Duran'i vuran Kel Osman'in unvani
Kan'ulaklar	: Durmadan kanin pesi pesine akmasi
Kayil	:Kail
Kehil	: Alina düşen saç
Kelep	: Kelpten gelen bir kelime olup Köpek

anlamindadir ve Ermeniler kastedilmistir.

Kölge	: Gölge
Kötün	: Gizik Duran'in köyünün eski adi
Oba	: El, çevre, akraba, köy
Olucuyum	: Olacagim
Peçe	: Pencere

408:

Portlatmak	Abartmak
Redif	: Ihtiyat askeri
Sahan	: Antep'li Sahin Bey
Toy	: Acemi, tedbirsiz
Takin	: Tüfek ve fiseklik gibi takilar.
Yirtlaz	: Gizik Duran'in eskiyasi Yirtlaz Ismail

Not: Bu tebligimizde "Gizik" kelimesini tek "z" harfi ile ifade ettik. "Gizzik" olarak "iki z" ile yazildiği da bilinmektedir.